

Kapinan ajasta Urjalankylässä

Perinnepiirin aineistoa

Arvo Nikkilä punakaartiin määrättynä

v.1918 punaiset olivat määränneet Nikkilän Arvon punakaartiin. Arvolla oli kauniskäsiala, joutui kirjuriksi. Kun sitten huhtikuussa komppania joutui lähtemään Urjalankylästäkin perääntymismatkalle suuntana Viipuri ja edelleen Venäjän rajan ylitys. Arvokin lähti komppanianpäällikkö Janne Kanervan kanssa hevosella ajamaan komppanian mukana. Miehistö kulki marssien. Komppanianpäälliköllä oli tapansa mukaan alkoholia mukanaan. Sitä hän nautiskeli usein. Lopulta kunto kuitenkin petti. Päällikkö nukahti rattaille. Arvo, joka ilmeisesti oli hyvin vastahakoisesti punakaartiin yhtynytkin, odotteli tilaisuutta, milloin voisi jättää esimiehensä yksin ajelemaan. Lopulta kapteeni nukahti. Arvo tuki hänet sopivaan asentoon, kiersi ohjokset rattaiden nuppiin. Sopivassa kohdassa sitten hyppäsi kyydistä kyyryssä juosten tiensivuun. Sieltä sitten jatkaen matkaa metsän suojassa kohti koti Nikkilää.

Osmo Urjanheimo Urjalankylän perinnepiirissä

Astalalaiset sotaa paossa, punaisten mellastus Astalassa

Kertoja: Kaarina Auho 26.11.1984

Astalan talo oli punaisten miehittämä, niin kuin sitä silloin sanottiin. Kaksi kamaria oli talon oman väen käytössä. Elli Astala ja äitini hoitivat karjaa. Karjanhoitajahan oli mennyt myöskin punakaartiin. Äitini tuli navetasta, kuuli kun sotilaat keskustelivat: ”ensi yönä sitten nähdään kunka ison lahtarin veri vuotaa”, hän arvasi että he tarkoittavat hänen isäänsä. He päättivät, lähdetään vähin äänin pois, yksi kerrallaan.

Iso-isäni Juho Astala lähti ensin, sitten Tuovi-täti, seuraavaksi veljeni Aatto, joka oli vasta 25-vuotias. Hän otti mukaansa virsikirjan ja korttipakan, muut eivät mitään. Illalla äitini kuuli, kun annettiin käsky, ”vartijat kaikille porteille” heille Elli-tädin kanssa tuli kiire. Kun pääsivät portille oli siellä jo vartija.

Äitini keksi keinon. Koetteli ulkokuoneen ovea, sanoi kaikki on täynnä. Saisimmeko mennä tuonne liiterin taka. Lupa annettiin. Liiterissä oli myöskin takana ovi, siitä oli vain muutama metri mäkeen, jossa oli vallihauta. Sitä myöden juoksivat Kantalan tielle, siitä Kantalaan. Isäntä sanoi, ”muut on tuolla vuorella, menkää sinne.” Heille tuli kuitenkin vilu, kun ei ollut mitään päällysvaatteita. Iso-isä oli huomannut kuivuneen männyn, jolla oli erikoisen näköinen alusta, hän tempaisi sen irti. Sieltä paljastui kalliossa oleva luukku, alla oli luola, he menivät sinne. Kyllä yöllä kuulivat kun heitä oikein ratsujen kanssa etsittiin.

Kantalan isäntä toi heille sitten toisena päivänä ruokaa. Tätä arestia kesti kolme päivää, sitten punaiset lähtivät Urjalankylästä pois.

Vaara ei kuitenkaan tähän loppunut, kun tulivat kotiin, äiti rupesi sytyttämään hellaan tulta. Hän huomasi tuhkaa pölytellyn hellassa kummallisesti. Alkoi tarkastella, löysi sieltä dynamiitti panoksen, homattiin niitä sitten jokaisessa pesässä

Taikina tiinuun oli jäänyt taikinaa, kun sitä tutkittiin, kaatamalla pois, huomattiin pohjalla iso kasa ”keisarinvihreää”. Oli varmasti Korkeimman kädessä, että pelastuimme. Huoneet olivat kamalassa kunnossa, kun tultiin. Huonekaluja rikottu. Kukat heitelty sinne tänne. Taulut seiniltä rikottu. Huoneiden seinille oli suurin kirjaimin kirjoiteltu: Lahtari-lahtari. Kerrottiin, että Astalassa mellastaneet olivat Porista vapautettuja vankeja.

Asioitsija J. V. Tenhosesta

Kerron vielä tapauksen: kuinka peräänantamaton mies hän oli. Hän joutui kapinan aikana punaisten vangiksi, oli Riihimäellä. Hänen käskettiin ottaa ase ja mennä heidän puolelleen, mutta hän ei ottanut. Hän sai kuolemantuomion, mutta se mies, joka hänet mäkeen vei, ei kuitenkaan häntä ampunutkaan. Oli sanonut:” jos tälläisiä miehiä olisi enempi, niin asiat olisivat toisin”. Ampui ilmaan ja vei Tenhosen kasarmin kellariin ja pani oven kiinni. Hän oli siellä kolme päivää, jolloin valkoiset hänet sitten vapauttivat. Tämä tarina on tietääkseni ollut Urjalan Sanomissa joskus ehkä 1919.

Kaarina Auho Urjalankylän perinnepiirissä

Urjalankylän Työväenyhdistys Kipinän vaiheista

Kertoja: Osmo Urjanheimo

Viime vuosisadan loppu – ja 100-luvun alkukymmenillä virisi maassamme varsin runsaasti erilaista valistus ja sivistysharrastusta. Perustettiin erilaisia aatteellisia, taloudellisia ja poliittisia yhdistyksiä. Tässäkin suhteessa Urjalankylä pysyi hyvin mukana ajan virrassa. Olihan kylä tuohon aikaan erittäin väkirikas kyläkunta. Harrastusta ja intoa näyttää riittäneen moneen suuntaan.

Kun kylässä 1800-luvun puolivälin aikoihin oli sattunut useita tulipaloja, oli tämä herättänyt ajatuksen palontorjunnan tehostamisesta. Oli perustettu **Urjalankylän Palokunta**. Rakennettiin ”Pruuttahuone”, johon hankittiin ruisku, ynnä muutakin palontorjunta kalustoa. Tämä lienee ensimmäinen kylän yhteinen yhdistysluonteinen toimintasaavutus.

Vuonna 1904 perustettiin Urjalankylään nuorisoseura Pyrintö. Samoihin aikoihin, ehkäpä jo aikaisemminkin oli virinnyt ajatus kylän köyhän ja erikoisesti työväestön valistus- ja sivistystason nostamista. Huolta kantoivat mainitusta väestöosasta erikoisesti kylän valistuneimmat henkilöt, varallisuudesta ja asemasta riippumatta.

Niinpä sitten, joulukuun 11 päivänä 1905 oli Urjalankylän Nikkilään kokoontunut joukko kyläläisiä, tarkoituksena perustaa työväenyhdistys kylään. Huhtiin oli jo 1902 perustettu Urjalan Työväenyhdistys. Annulaankin oli mahdollisesti jo tällöin perustettu työväenyhdistys Touko.

Nikkilän kokoukseen olikin kokoontunut melko runsas joukko kyläläisiä, kaikista väestöryhmistä. Kokouksen luonnetta kuvanee hyvin sen ensimmäinen pykälä, joka kuuluu seuraavasti: ”Koska toimitetussa koekirjoituksessa ilmoitautui 59 henkilöä liittyvänsä

työväenyhdistykseen jäseneksi, niin katsoi kokous syytä olevan ryhtyä yhdistyksen perustamispuuhiin”.

Kokouksen toisena asiana oli puheenjohtajan valinta, johon tehtävään valittiin kokouksen avaaja Jukka Helin. Hän myöskin toimi kokouksen sihteerinä. Hänestä sitten tulikin yhdistyksen puheenjohtaja aina siihen asti, kunnes yhdistyksen oma talo valmistui. Yhdistyksen perustamiskokouksessa kertyi viisi pykäläinen pöytäkirja.

Seuraava kokous, joka myöskin pidettiin Nikkilässä oli 14 päivänä joulukuuta 1905. Tässä kokouksessa hyväksyttiin yhdistyksen säännöt ja nimi. **Nimeksi tuli Ty. Kipinä Urjalassa.** Kipinään oli Jukka Helin vajaa pari vuotta aikaisemmin ehdottanut nuorisoseuran nimeksi. Saman kokouksen neljäs pykälä kuuluu: ”kun yhdistyksellä ei ole vielä varoja, niin herra Helin suostuu omalla kustannuksella toimittaa ne säännöt niin kauaksi kun yhdistyksellä on varoja suorittaa ne kulut ja yhdistyksen jäsenet sitoutuvat maksamaan ne jos vahvistusta ei saatais säännöille”.

Vahvistus säännöille saatiin. Helinikin varmaankin sai rahansa, eikä jäsenille tullut maksuvelvoitetta. Näin sitten oli kylään saatu toinenkin aatteellinen yhdistys. Molempien toimintaperiaatteet olivat alkuaikoina hyvin paljon toisiaan muistuttavia. Samoja henkilöitäkin näyttää olleen perustamassa molempia järjestöjä. Näyttääpä siltä, että toimintaankin on osallistunut jotkut henkilöt kummassakin järjestössä. Tätä ei pidetty alkuaikoina mitenkään sopimattomana. Varsinkin näytelmätoiminnassa ovat monet ”Kipinäläiset” olleet ”Pyrintöläisten” kanssa samoissa näytelmissä mukana. Pyrinnöllähän oli näytelmäharrastus melko laajamittaista. Varsinkin niihin aikoihin, jolloin taiteilija Heikki Soramaa oli ohjaamassa näyttelijöitä.

T.y.Kipinän toiminta oli alkuvuosinaan erittäin jäntevää. Kokoontumiset tapahtuivat säännöllisesti kerran kuussa. Eri toimikunnat kokoontuivat tarpeen vaatiessa. Vapaailtamia jäsenille pidettiin kerran kuussa. Talvella järjestettiin rekiretkiä eri kyliin. Kesällä kesäjuhlia. Rusetti-iltamatkin kuuluivat toiminnan piiriin.

Sivistys ja valistustoiminta, joka olikin yhdistyksen perustamisen päätarkoitus, oli monipuolista. Kuukausikokouksiin joku jäsenistä laati alustuksen sovitusta aiheesta, josta sitten keskusteltiin. Aiheet käsittelivät alkuaikoina oman kylän elämään liittyviä kysymyksiä. Siveellisyyttä, käytöstapoja, rehellisyyttä, raittiuskysymystä ynnä muita. Asioita pohdittiin melko yksityiskohtaisesti. Toimikuntiakin asetettiin erilaisia asioita eteenpäin viemään. Yhdistyksen pöytäkirjoista löytyy monia pykäläitä, jotka kuvastavat jäsenistön vastuuta kyläkunnan aineellisen, henkisen ja siveellisen toiminnan piiriin mutta se tuli vasta myöhemmässä vaiheessa enemmän suuntaa antavaksi.

Yhdistyksen kokoontumistilana oli alkuaikoina F. Nikkilän pirtti. Kun toiminta vilkastui, tuli kokoontuminen täällä hankalaksi. Kun yhdistykselle päätettiin perustaa lukutupa, oli välttämätöntä löytää paikka, johon voitiin kokoontua illalla ja pyhäpäivinä lukemaan. Tätä tarkoitusta varten saatiinkin sitten vuokrattua Ananias Nikkilän vanhasta rakennuksista kamari tähän käyttöön. Tässä samassa kamarissa sitten pitivät sekä Kipinä että Pyrintö lukutupaansa, siihen asti, kunnes saivat oman talon.

Tammikuussa 1907 valittiin kolmimiehinen komitea selvittämään olisiko yhdistykselle saatavana huoneistoa vuokralle. Helmikuussa 1907 päätettiin vuokrata huone Liuhtoselta

vuoden ajaksi maaliskuun 1. päivästä lähtien. Huhtikuussa päätettiin ryhtyä etsimään tonttimaata. Uotilan riihi ostettiin rakennustarpeiksi.

1909 Liuhtonen ei enää halunnut jatkaa huoneen vuokraamista. Ty. Kipinä alkoi pitää kokouksiaan nuorisoseura Pyrinnön talolla.

Oman talon aikaan saaminenhan olikin Kipinän tavoitteena alusta lähtien. Tämä tavoite saavutettiin monien vaikeuksien jälkeen. Oma tontti ostettiin K. Reiliniltä. Rakentamiseen ryhdyttiin heti. Työväentaloa tehtiin talkoilla mutta rahaakin jouduttiin käyttämään ja sitä varten otettiin 1000 mk laina Urjalan Säästöpankista. Takaajina oli yksityisiä yhdistyksen jäseniä. Saliin ja tampouriin tuli kamina muihin huoneisiin tiilimuuri.

Elokuun 21 päivänä 1910 saatiinkin sitten viettää Työväenyhdistys Kipinän oman talon vihkiäisjuhlaa. Vihkiäisjuhlan ohjelma oli arvokas ja monipuolinen. Avajaispuheen piti Nuutajärveläinen Jussi Sundell. Juhlapuhujaksi oli pyydetty Tampereelta maisteri Halonen, mutta jostain syystä hän olikin estynyt, joten puhujaksi saapuikin Nuorteva, maisteri hänkin. Hän toi mukanaan kirjoja, joita oli päätetty jakaa palkintoina juhlassa järjestetyissä henkisissä kilpailuissa.

Juhlassa esitettiin Rakennuskomitean kertomus talon rakennusvaiheista. Tämän esitti yhdistyksen puheenjohtaja, joka myös oli rakennuskomitean puheenjohtaja, Jukka Helin. Nuutajärveltä oli torvisoittokunta juhlistamassa tilaisuutta. Tämä oli sovittu sillä ehdolla ”että otetaan jos tulevat viidellätoista markalla”, olivat tulleet. Voimme arvata, että tämä oli suuri odotuksien täyttymisen päivä yhdistykselle. Varsinkin niille muutamille, jotka olivat tämän neljän ja puolenvuoden ajan väsymättömästi uurastaneet tavoitteen saavuttamiseksi.

Olen saanut tarkastella T.y.Kipinän pöytäkirjoja sen perustamisesta alkaen, yhdistyksen eri vaiheista, aina sen vähittäisen surkastumiseen ja lopulliseen ”kuolemaan”

Näen yhdistyksen toiminnassa, näiden 48-vuoden aikana, jotka sen toiminta kesti, tavallaan **neljä erillistä jaksoa**.

1. Yhdistyksen perustamisesta. Oman talon valmistumiseen 1906-1910
2. Talon valmistumisesta kansalaissotaan ja sen päättymiseen 1910-1919
3. Aika kapinasta, talvi- ja jatkosotaan 1919-1944
4. Toiminta jatkosodan jälkeen, yhdistyksen lopulliseen surkastumiseen ja lopettamiseen 1944-1957

Ensimmäiselle vaiheelle, kuten edellä jo on selvinnyt, oli tunnusomaista työväestön sivistäminen ja valistaminen, jonka avulla voidaan heidän asemaansa parantaa.

Verrattain pian perustamisen jälkeen alkoi yhdistyksen piiriin soluttautua poliittista aatesuuntausta, joka suuntautui ”porvaristoa” vastaan. Tätä eivät näyttäneet yhdistyksen alkuun panneet Urjalankylän kanta-asukkaat oikein hyväksyneen.

Kun suurlakon jälkeen 1905 Helsingissä oli perustettu Punainen Kaarti, alkoivat sen mainingit tuntua maaseudullakin. Niinpä **Kipinänkin piiriin tuotiin ajatus kaartin perustamisesta**.

Kaarti perustettiin, mutta omana erillisenä osastonaan, johon yhdistyksen jäsenillä oli kyllä lupa liittyä. Jäsenistössä oli kaartin vastustajia alusta alkaen. Tämä jakoi jo silloin työväenliikettä jo yhdistystasolla kahteen leiriin.

Urjalankylän Rasissa pidetyssä kokouksessa tammikuun 28 päivänä 1906, on jo pohdittu punakaartin asiaa. Kaartille on myönnetty yhdistyksen varoista lipun hinta. Kaarti on jo tällöin ollut lippua puuhaamassa. Milloin kaarti on perustettu, ei käy selville Kipinän pöytäkirjoista. Alusta alkaen yhdistyksen kantajoukko näyttää olleen kaikenlaista kumouksellista toimintaa vastaan. Jotkut vierailevat maasteritason agitaattorit näyttävät pesiytyneet Urjalankylään. Täältä he ovat löytäneet kannattajia kumouksellisille aatteilleen jopa hyvinkin oikeistolaisista piireistä. Yhdistys kuitenkin vastusti näitä kumouksellisia virtauksia. Esimerkiksi kokouksen, joka pidettiin huhtikuun 4. päivänä 1906, sen yhdeksäs pykälä kuuluu: ”keskusteltiin Matti Kurikan menettelyä puolueen jäsenenä ja päätökseksi tuli, että Matti Kurikka on heti erottava työväenpuolueesta”.

Huhtikuun 16. päivän kokouksessa samana vuonna on ollut taas käsiteltävänä punakaartin asiaa, sen hajaantumista. Yhdistys sitoutui kyllä maksamaan kaartin velat, koska kaartilla ei ollut mitään varoja. Punakaarti ilmeisestikin tässä vaiheessa häipyi yhdistystä rasittamasta. Oman talon aikaansaaminen nousi keskeisemmäksi tavoitteeksi. Kun talo sitten saatiin valmiiksi, näyttää siltä, että varsinaiset keskeisimmät puuhahenkilöt olivat niin väsyneitä, että mielellään jättivät toiminnan uusien toimihenkilöiden haltuun. Saattoihan tähän olla syynä ideologiset erimielisyydetkin. Talolle perustettiin vahtimestaritoimi ja valittiin isännöitsijä. Päätettiin talon vuokrasta, joita tarkistellaan ajoittain.

Yhdistyksen toinen vaihe vuodesta 1910 alkaen, kansalaissodan vaiheisiin on vaikeasti hahmotettavissa. Yhdistyksen pöytäkirjat ja kaikki paperit tältä ajalta on hävitetty. Pöytäkirjat ovat vasta vuodesta 1919 lähtien olemassa.

Kolmas vaihe 1919-1939 kun yhdistyksen toiminta kapinan jälkeen vähitellen pääsi alkamaan, näyttää jäsenistö ja toimivat henkilöt lähes kokonaan muuttuneet. Olihan talo takavarikoitu kansalaissodan aikana. Ei näy kovinkaan montaa alkuaikojen henkilöä mukana. Olihan heistä tosin moni menehtynyt kapinan tiimellyksessä. Toisia kaatui rintamalla, toisia teloitettu, jotkut menehtyneet vankileirillä, toisia edelleen vankilassa. Kuitenkin useat alkuaajan veteraanit, jotka eivät olleet osallistuneet kapinaan olivat vetäytyneet pois yhdistyksen riveistä.

Varsinainen toiminta katastrofin jälkeen alkoi kokouksella, joka pidettiin huhtikuun 6 päivänä 1919. Kokouksessa oli 37 henkilöä. Puheenjohtajana toimi **Santeri Metsovaara**. Aikaisemmassa vaiheessa ei hänen nimeään esiinny missään yhdistyksen toiminnassa. Valittu johtokuntakin näyttää koostuvan Mari Nurmista lukuun ottamatta, ennen esiintymättömistä henkilöistä.

Toimintatavatkin näyttävät oleellisesti muuttuneen. Toiminnan päätavoitteeksi näyttää muodostuneen kunnallisten luottamustoimien tavoittelu. Jäsenistöön on liittynyt henkilöitä muistakin kylistä. Jotkut suvut näyttävät myöskin lähes 100 prosenttisesti edustettuna alkaneessa toiminnassa. **Punaisten sotaesket** näyttelevät huomattavaa osaa jäsenistössä. Myöhemmässä vaiheessa sitten heidän lapsensa ”**kapinaorvot**”. Työväenyhdistys Kipinän toiminta tuntuu olleen koko tämän jakson ajan ikään kuin pakolla kituutettua hengissä pitämistä.

Se on kyllä hyvin ymmärrettävääkin, kun tiedämme sen poliittisen hengen ja aatevirtaukset, jotka olivat vallitsevina nuoren itsenäisyytemme alkuvuosina. Kun vielä muistamme Lapuanliikkeen, työväentalojen tervaamiset, kyyditykset ynnä muut, voimme ehkä paremmin

ymmärtää toiminnan laimeutta. Urjalankylässä tosin minkäänlaisia väkivaltaisuuksia työväentaloa tai sen jäseniä kohtaan ei noina aikoina tapahtunut.

1920 päätettiin teettää paperiset tupa- ja kamarikulissit ja kahta vuotta myöhemmin muuri puhvettihuoneeseen.

Vuonna 1922 annettiin yhdistyksen talo omilla puilla lämmitettynä **Urjalankylän kansakoulun käsityöpajaksi**. 1923 päätettiin laittaa vaatesäiliö ravintolahuoneen, salin ja keittiön ovien väliseen nurkkaan, hellaa korjattiin 1925. Vuonna 1929 hankittiin sähkövalo ja paikattiin katto.

Heinäkuun puolessa välissä 1939 päätettiin vuokrata talo edelleen Suomen Matto Oy:lle kahdeksi vuodeksi. Myös maa oli jo aikaisemmin vuokrattu yksityiskäyttöön. Suomen Matto toimi Työväentalolla vuoteen 1947, jolloin talo saatiin taas omaan käyttöön.

Neljäs vaihe yhdistyksen toiminnassa, joka voidaan katsoa alkaneen 1940 talvisodan alettua, jatkuen sotien ajan ja sitten jatkosodan päätyttyä, aivan kuin virkistyen. Riutuen kyllä muutamien innostuksen vuosien jälkeen lähes kokonaan, kunnes yhdistys oli täysin lopetettava. Sodan päättymisvuotena 1944 lokakuussa näyttää yhdistykseen tulleen runsaasti uutta voimaa.

Olivathan miehet kotiutuneet rintamalta. Elämää aloiteltiin kaikkialla uusin odotuksin ja toivein. Sotien aikanahan oli yhdistyksen jäsenluettelossa vain viisi jäsentä. Näistä kaksi oli kunniajäseniä: Maria Nurminen ja Juho Kanerva. Maksavia jäseniä siis vain kolme, he olivat: Eeva Kanerva, Hilda Perälä ja Paavo Järvinen. Lokakuussa pidetyssä kokouksessa jäsenluku lisääntyi peräti 21:llä uudella jäsenellä. Toiminta alkoi uusin voimin ja uusin aattein.

Urheilu ja liikuntaharrastus näytteli sodanjälkeisessä toiminnassa huomattavaa osaa.

Yhdistyksen puitteissa toimi TUL:län alainen urheiluseura useita vuosia hyvin vilkkaasti. Liittojuhlillakin nuoret kävivät Helsingissä ja Hämeenlinnassa

Kuitenkin, vähitellen sodasta kotiutuneet alkoivat sijoittua kukin eri suunnille työsuhteista ynnä muistakin syistä johtuen ja kylän asukasluku alkoi arveluttavasti vähetä. Tämä ei voinut olla vaikuttamatta heikentävästi T.y. Kipinän toimintaan. Jäsenistö alkoi vähetä, toiminta hiljeni.

Vähitellen jouduttiin tilanteeseen, jossa nähtiin ainoaksi keinoksi **yhdistyksen lopettaminen**.

Viimeiset jäsenet jäsenluettelossa vuonna 1957, jolloin pöytäkirjamerkinnot loppuvat ovat: Paavo Järvinen, Ensio Järvinen, Eino Ojala, Yrjö Ojala, Aarno Väylä ja Väinö Hiukkanen.

Näin siis **päättyi Työväenyhdistys Kipinän olemassaolo** 56 vuotta perustamisen jälkeen.

Paljon vaikuttaneena kyläkunnan elämään sekä hyvää että joidenkin näkemysten mielestä huonoakin. Vasta tuleva polvi voi tehdä arvionsa, kumpi vaikutus on ollut suurempi.

Talo joutui nyt palvelemaan uudenaikaisessa käytössä. Santeri Metsovaaran kutomona ja myöhemmin viljan varastointi ja kuivatus tiloina. Reino Nikkilän ja vaimonsa Toinin kuoltua heidän tyttärensä Anja myi talon maanviljelijä Matti Puurille.

Helmikuussa 1986 Kipinän talo koki vielä eräänlaisen historiaan merkittävän vaiheensa. Talven ensimmäisen suojasään johdosta talon katto, sisäkattoja myöden romahti alas. Vain korkea savupiippu jäi pystyyn töröttämään. Näkymä palautti mieleen sotien aikuiset pommituksien tekemät tuhoutuneet rakennukset. Kaksikymmentäneljä vuotta yhdistyksen lopettamisesta ehti kulua, ennen kuin talo hoidon puutteessa romahti. Onko talon romahtaminen merkinä koko työväenraatteen romahtamisesta tänä korkean elintason ja yltäkylläisyyden aikana.

Kirjoitan tätä lokauun 8. päivänä 1986. Talon romahtaneet äännökset sen mustaa puhuvat seinät, valkoisiksi kalkittu savupiippu ja maahan pudonneet, osaksi taivasta kohden sojottavat katto ja räystäsruteet ovat täysin koskemattomina yhden aikakauden murhenäytelmää. Ensi joulukuun 11 päivänä tulee kuluneeksi 80-vuotta ”Kipinän” perustamisesta. Saataneenko vuosipäivään mennessä siivotuksi viimeisetkin jäljet, jotka ovat muistuttamassa menneestä ajanjaksosta..

Kun yhdistyksen toiminta vuonna 1957 oli käytännöllisesti katsoen täysin lamaantunut, kesti tämä jakso lähes viisi vuotta. Sos.dem. piirin taholta alettiin kaipailla selvitystä ja ratkaisua yhdistyksen toimintaan. Niinpä sitten kesäkuun 18 päivänä 1962 saatiinkin aikaan kokous, jossa pyrittiin ratkaisemaan yhdistyksen kohtalo.

Kokouksen ainoana asiana olikin talon myymisestä tai vuokraamisesta päättäminen, jotta yhdistys voitaisi asiallisesti lopettaa.

Kokouksessa oli saapuvilla 11 jäsentä. Lisäksi sihteeri Pauli Torniainen, Hämeenlinnan sos.dem. piirin edustajana. Puheenjohtajana toimi Lauri Siltala, sihteerinä Pertti Roine.

Kokouksen neljäs pykälä seuraavanlainen:

”keskusteltiin työväentalon tulevasta kohtalosta. Vilkkaan keskustelun jälkeen päätettiin talo myydä, mutta ensin otetaan vastaan tarjouksia ostosta tai vuokrauksesta vaihtoehtoisesti.

Jos ei tässä onnistuta niin asiasta päätetään seuraavassa kokouksessa ja myydään talo huutokaupalla”. Seuraava kokous päätettiin pitää työväentalolla 10.7.1962 klo 19.00

Kuten kokouksen päätös edellytti, pidettiin kokous mainittuna päivänä. Paikalla oli nyt yhdeksän yhdistyksen jäsentä. Puheenjohtajana Paavo Järvinen, sihteerinä Eino Ojala.

Kokouksen kolmas pykälä on seuraavanlainen:

”ainoana asiana käsiteltiin työväentaloa koskeva asia. Todettiin, että sanomalehti-ilmoitukseen, joka oli Aamulehdessä ja Urjalan Sanomissa ja jossa tarjottiin työväentaloa ostettavaksi tai vuokrattavaksi ei ole tullut yhtään vastausta. Siksi päätettiin, edellisessä kokouksessa tehdyn päätöksen mukaisesti tarjota talo tontteineen huutokaupalla. **Huutokauppa** pidetään sunnuntaina 22 päivänä heinäkuuta 1962 klo 15.00

22-päivänä yhdistyksen kuusi jäsentä kokoontui huutokauppa tilaisuuteen. Virkailijat olivat samat, kuin edellisessäkin kokouksessa, sen ensimmäinen ja ainoa pykälä kuuluu seuraavasti:

”yhdistys kokoontui huutokaupan jälkeen käsittelemään tehtyjä tarjouksia, joista **korkein oli Reino Nikkilän tekemä 155000 markkaa**. Kokous hyväksyi yksimielisesti tehdyn tarjouksen, joten työväentalon ja tonttien omistusoikeus siirtyy yllämainitulle henkilölle. Päätettiin ostajalle ilmoittaa, että lainhuudatus ym. Kaupasta aiheutuvat kulut maksaa ostaja”.

Näin oli saatu päätökseen pitkään kestänyt ja paljon työtä ja vaivaa vaatinut paperisota. Asiaa olivat itseään säästämättä hoitaneet Ensio ja Paavo Järvinen sekä Eino Ojala. Sihteeri Torniaisen toimiessa varsinaisena ”työjuhtana” hoidellen asiaa eri virastoiden välillä.

Vapun vietosta vuosisadan alkupuolella

kertoja: Taimi Grönholm

Martta Fastin kertomaa mitä hän muistaa Vapun vietosta omassa nuoruudessaan.

Tursasta, Naurismonmäestä, Urjalankylästä sekä Honkolasta tyväki yhtyivät yhtenäiseksi rivistöksi ja marssivat Mutterinmäkeen. Toisinaan kokoontuivat Pölkkiestenkin mäkeen juhlimaan. Rivistön eressä marssivat lipunkantajat joilla oli punainen nauha olkapään yli.

Marttan isäkin oli marssissa mukana, äiti ei aina ehtinyt. Kyllä marssimassa oli naisiakin jotka suinkin ehtivät töiltään. Miehet oli enimmäistönä.

Oli komiaa katsella kun paririvinä marssivat ja rivien täytyi olla suarat, se oli harrasta tyväen juhlaa.

Talolliset eivät sitä kylläkään hyvällä silmällä katselleet kun tyväki juhli. Ranta-Nikkilänkin emäntä oli palvelijalleen vihainen kun tämä meni Vappujuhliin vaikka oli aamulla kiältäny.

Muistitietoja Urjalankylästä keisarivallan ajasta:

Kertoja: Osmo Urjanheimo

Venäläinen komppania oli majoitettuna nuorisoseurantalolle. He hoitivat linnoitus ja vallitöitä. Venäläisiä upseereita asui mm. Nikkilässä, siellä asui venäläinen kapteeni rouvineen ja lapsineen sekä adjutantit, myöskin lääkäri jota kutsuttiin "*välskäriksi*". Välskärillä oli Mikko niminen adjutantti joka piti huolen lääkäristä ja sen huushollista. Nikkilässä asui myös neljä tulkkia. Tulkit olivat Virolaisia ja Suomalaisia miehiä, jotka tulkkasivat Venäjää ja Suomea.

Nikkilän isossa pirtissä oli kortteerissa paljon Suomalaisia vallimiehiä jotka tekivät vallitöitä. Nikkilän toisenpään verannan katolla liehui aina punaisen ristin lippu, joka oli merkinä välskärin asunnosta.

Kaikki Urjalankylän mäet joen itäisellä puolella linnoitettiin. Piikkilanka esteet kiersivät linnoitusten ympärillä, jotka ulottuivat Rutajärven ja Kantalan vuoren kautta Kortejärven ja Hirmun notkoon asti.

Venäläiset upseerit pitivät kovan kurin sotilailleen. Usein he seisottivat mirmaata eli rankaistusta seurantalons päädyssä täyspakkaus selässä ja kivääri olalle vietyinä useitakin tunteja kerrallaan.

Koppalan talossa oli venäläisillä keittiö, siellä kokit ja leipurit laittoivat ruuat ja limput. Ruokailuun vietiin sotamiehet suljettuna osastona seurantalolta joen toiselle puolelle. Samasta keittiöstä vietiin eripaikoissa linnoitustöitä valvoville venäläisille upseereille ja sotilaille myös ruoka. Nikkilän Eerokin kuskasi hevosella ruokaa Kantalan kautta aina Kolkaan asti kun siellä tehtiin myös linnoitustöitä.

Linnoitukset olivat viimeisen päälle rakennettuja. Halkaistusta hirsistä olivat juoksuautojen seinät ja osittain katotkin, jotka olivat prameita juoksuautoja, jotka olivat turpeilla päältä peitetty. Pyöreistä hirsistä oli maan alle rakennettu linnakkeisiin konekivääripesäkkeitä

(plintaasit)ammusvarastot ja kasarmit, joissa oli pienet ikkunat ja ovet. Kasarmissa oli makuulaverit n. 200 miehelle.

Ampumapesäkkeiden ympäri oli kolminkertainen santasäkkien suojarakenne, jossa oli tähytys ja ampumakoloja linnoituksen länsipuolella. Joen länsipuolelta oli metsä mäentöillä hakattu pois, että oli hyvä näkyvyys etumaastoon ja Hiukkovuoreen. Lännestä odotettiin kermaerien hyökkävään, kun ne nousevat maihin Porista, ehkä myös Turustakin, koska sitä kautta oli hyvät tieyhteydet sisämaahan.

Urjalankylän kivisilta oli rakennettu sulut millä piti vesi nostaa kylään. Yläjuoksulle oli rakennettu salasilta joka olisi jäänyt veden alle jos sulut olisi kiinni. Mikäli vihollinen olisi tehnyt läpimurron kivisillan kautta linnakkeita vastaan ja rikkoneet sulut sillasta, olisi salasillan kautta saarrettu vihollisen selustaan ja motitettu vihollinen sekä tuhottu päälinnakkeita vastaan. Näin oli Urjalankylän kohdalta. Vihollista ei tullut ja linnoitukset jäivät käyttämättä.

Jälkeenpäin linnoitukset purettiin ja hävitettiin. Piikkilankaesteet poistettiin ja pellot tasattiin entiselleen, viljelyksille sopiviksi.

Linnoitusten viimeistelyjen vielä ollessa kesken, **venäläinen sotaväki joutui yllättäen lähtemään, kun Venäjällä oli alkanut vallankumous.**

Vallitöiden aikainen päämuonitus tapahtui Huhdin leiripatalioonan Mikkolankankaan päämuonituspaikalta Urjalankylän komppanialle hevosilla kuljetettuna, joista Urjalankylässä valmistettiin ruokaa.

Vallitöiden aikana Urjalankylässä miehet ja pojat tekivät kaiken mailman kepposia ja kummelluksia venäläisille sotilaille ja herroille. Venäläiset kalastivat mateita rysällä Urjalankylän joesta. Jäähän tehtiin reikä mistä rysä laskettiin pohjaan. Kaitasen Jalmari oli löytänyt Hiukkomäestä koiranraaron ja toi sen aamuhämärissä vallitöihin tullessaan ja pisti sen venäläisen kalamiehen rysään ja laski rysän takaisin paikoilleen.

Venäläinen tuli kokemaan rysää. Nosti rysän vedestä korkeelle ja huusi kaverilleen Mikolle joka oli kokki että:” *joppo jumai jänis*” kun olivat ottaneet otuksen rysästä ja tutkineet sitä jään päällä, niin Mikko huusi ”*tää onkin halkki*” (eli koira).

Pikkupojat usein hyökkäsivät juoksuautoihin sekä linnakkeisiin ja rikkoivat plintaerien ja kasarmien lasia. Juoksivat sitten karkuun kun oli pahat tehty. Venäläiset vartiosotilaat soittivat hätäpilliä. Venäläisillä vartiomiehillä oli ”*saastikku*” eli kiväärin puhdistuspuikko jolla lupasivat huimia pojat, mutta pojat piiloutuivat heille kylän tuttuihin piilopaikkoihin, jotka jo edeltäpäin oli suunniteltu.

Venäläiset sotaherrat tulivat kansakoululle opettaja Reposelle ilmoittamaan poikien kolttosista ja määräsivät poikia rankaistavaksi pahanteosta. Reponen määräsi koulun jälkeen tunniksi seisomaan luokassa. Kun opettaja meni kamariinsa kesken jäli-istunnon niin vanhimmat pojat hyppelivät akkunan kautta karkuun kun ovet olivat lukossa. Seuraavana päivänä oli koko juttu jo unohdettu.

Usein pojat kävivät seurantalonsa pihassa keinumassa sellaisessa köysikeinussa, joka oli kiinnitetty korkeeseen tolppaan jossa oli pyöreä rengas josta tuli neljä pitkä köyttä alas ja

niiden päässä oli köysilenkit, jotka oli pehmustettu säkkikankaalla. Ne laitettiin jalkojen väliin ja istuttiin siinä lenkissä ja otettiin juosten maasta vauhtia. jolloin lennettiin ilmassa, joskus katon korkeudelle asti.

Venäläisiä sotilaita seisoivat arestia, niin pojat kävivät niitä salaa takaapäin nyppimässä ja tönttimässä kun tiedettiin etteivät ne saa rankaistuksen aikana takaa-ajaa, eikä ollut pelkoa että he antaisivat laastikkua.

Venäläisillä oli tynämiitti kellari keskellä kylää, Nikkilän pienellä peltokummulla. Usein kesäisin pojat hiipivät pitkin ruohosia pelto-ojia kellarille päin. Vartiosotilas soitti hätäpilliä kun näki ruohojen heiluvan ja poikien päitä hyppivän joka puolella, silloin alkoi sotilaita tulla kasarmilta, mutta pojat olivat jo häipyneet piilopaikkoihinsa.

Suomalaiset vallimiehet tekivät kaiken näköistä jekkua ja konstia venäläisille sotilaille, jotka valvoivat vallitöitä. Hevosmiehetkin saattoivat ajaa samaa kivikuormaa koko päivän, kuorman ylösottopaikan ohi, jossa merkattiin kuormaluku. Kuormaluvun mukaan maksettiin palkka. Ehtoolla viimeiseksi sitten purettiin kivikuorma.

Kivimiehet kuljettivat laakakiveä paikasta toiseen ja löivät eli porasivat mahan reikää, jossa maksettiin reiän metreistä hinta, jonka työnvalvojat mittasivat heti paikan päällä.

Kallioon poratessa annettiin poralle mitta josta valvoja mittasi reiän syvyyden. Poraa ylös vetäessä luistatettiin kättä samalla pitkinvartta, että reikä oli muka syvä, vaikka ei ollutkaan. Kovilla pakkasilla kun miehet kankesivat rautakankella jäätynyttä kovaa maata, niin ei kankea nostettu maasta mutta nostettiin olkapäitä.

Valimiesten tilit maksettiin Nikkilän pirtissä määrättyjen väliaikojen mukaan. Venäläisiä sotaherroja tuli aina tiliä maksamaan. Talvella herrat tulivat junalla Urjalan asemalle ja sieltä hevoskyydillä Urjalankylään. Kesäaikana tulivat sotaherrat tiliä maksamaan puolestaan komealla vihreän harmaalla (Rolsoi) autolla ja samalla reissulla tarkastivat linnoitustyömaat. Venäläisillä työnjohtajilla oli kirjoilla olemattomia miehiä ,joille nostettiin mustia tiliä, työnjohtajat pistivät rahat omiin taskuihinsa.

Valliraha oli niin sanottu vallimarkka, jonka pääpuoli oli koristettu Venäjän 2 -päisellä kotkalla. Paperirahan toinen puoli oli valkoinen, toiselle puolelle oli merkitty rahan markkamäärä ja se puoli oli väriltään puna-ruskea.

Vallitöissä oli useita jalka- ja hevosmiehiä jotka työskentelivät useissa työkohteissa Kolkasta Nokooriin olevilla linnoitustyömailla. Hevosmiehen päiväpalkka oli 7 mk ja jalkamiehen 3 mk päivältä, muualta tulleet työmiehet olivat kortteeria Urjalankylän taloissa ja torpissa. Ruokansa he ostivat taloista. Töitä tehtiin useanvuoden ajan niin kesäisin kuin talvisinkin.